

ВИДАВНИЧА ДІЯЛЬНІСТЬ ЛЬВІВСЬКОГО ФІЛІАЛУ БІБЛІОТЕКИ АКАДЕМІЇ НАУК УРСР (1941–1955): ПОДІЇ, ПРОЕКТИ, ПЕРСОНАЛІЇ

Марта Пономаренко

завідувач відділу наукового редагування та видавничої справи
ЛННБ України ім. В. Стефаніка

Висвітлено редакційно-видавничу діяльність однієї з найбільших книгозбірень України — Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаніка у період Другої світової війни і до 1955 р. Описано події, пов'язані з цією діяльністю, розкрито її тематику, згадано співробітників бібліотеки, причетних до науково-дослідної роботи в цій інституції, а також тих, хто брав безпосередню участь у редакційній підготовці рукописів до друку, проаналізовано всі видання бібліотеки цього періоду.

Ключові слова: Львівський філіал Бібліотеки Академії наук УРСР, Друга світова війна, редактор, рукопис, видавництво, бібліографічний покажчик, цензура, ідеологія.

This article highlights the editorial and publishing work of one of the largest libraries of Ukraine, Lviv National Scientific Library of Ukraine named after V. Stefaniuk, during the period of World War II and after it. Events, connected with the activity of the library, are described; library workers, involved in the research work of the institution, are named and the subject of their research is elucidated; those, who participated in editorial preparation of manuscripts for publishing are also named, and all of the library editions that were published during that period are analyzed.

Keywords: Lviv Branch of the Library of the Ukrainian SSR Academy of Sciences, World war II, editor, manuscript, publishing house, bibliography, censorship, ideology.

Освещена редакционно-издательская деятельность одной из крупнейших библиотек Украины — Львовской национальной научной библиотеки Украины имени В. Стефанюка в период Второй мировой войны и до 1955 г. Описаны события, связанные с данной деятельностью, раскрыта ее тематика, упомянуты сотрудники библиотеки, участвовавшие в научно-исследовательской работе в этой институции, а также те, кто принимал непосредственное участие в редакционной подготовке рукописей к печати, проанализированы все издания библиотеки указанного периода.

Ключевые слова: Львовский филиал Библиотеки Академии наук УССР, Вторая мировая война, редактор, рукопись, издательство, библиографический указатель, цензура, идеология.

На початку 1941 р. у Львівському філіалі Бібліотеки Академії наук УРСР працювало 150 співробітників [15, с. 39], частина з яких (окрім присланих із Києва та Харкова партійних працівників) були професіоналами, що мали великий досвід бібліотечної роботи: глибокий знавець архівної справи М. Деркач; фахівець з античності, класичних мов і культур М. Штеліга; організатор і хранитель колекції «Музею книги», колишній директор бібліотеки Народного Дому А. Генсьорський; письменники М. Яцків і С. Чарнецький; колишні працівники Оссолінеуму (М. Гембарович, В. Віслоцький, С. Інґльот, В. Ольшевич, Я. Келлес-Краус, А. Лютман та ін.). Важливо, що до вченої ради бібліотеки, крім представників партійної номенклатури, входили академіки АН УРСР М. С. Возняк, К. Й. Студинський, В. Г. Щурат, професор І. П. Крип'якевич. Директором бібліотеки був призначений І. Зеленко [10, с. 387, 589], якого на початку війни мобілізували.

Початок німецько-радянської війни 22 червня 1941 р. був цілковитою несподіванкою як для керівництва, так і для колективу бібліотеки. Працівники книгозбірні не встигли нічого зробити, щоб якимось чином вберегти приміщення від руйнації. У перший день війни одна з бомб влучила у ріг головного книгосховища (вул. Оссолінських, 2, тепер вул. Стефаника, 2), було зруйновано частину стіни, повибивано дуже багато шибок, однак самим фондам, на щастя, шкоди завдано не було.

Через часті сигнали протиповітряної тривоги роботу в бібліотеці було повністю дезорганізовано. Комуністи (заступником директора була польська комуністка Ванда Марковська) та їх симпатички, які творили кістяк тодішньої влади бібліотеки, повністю втратили вплив на колектив. Як відзначав з неприхованою іронією відомий мистецтвознавець, відданий хранитель фондів Оссолінеуму Мечислав Гембарович, «посірілі від страху» і цілковито безпорадні, вони трималися Марковської, не відаючи, «чи їхні більшовицькі опікуни будуть про них пам'ятати» [30, с. 114].

Розуміючи всю складність ситуації, відповідальність за збереження збірок взяли на себе працівники бібліотеки: 24 і 25 червня, передбачаючи евакуацію більшовиків зі Львова, М. Гембарович звернувся до українських колег в особі В. Дорошенка (директора бібліотеки НТШ) з пропозицією очолити керівництво книгозбірнями

за принципом їх колишньої належності (Оссолінеум і бібліотека Баворовських мали опинитися під орудою поляків, а книгозбірні НТШ та Народного Дому — українців) [30, s. 114]. Окрім того, було прийнято рішення повернутися до довоєнної методики бібліотечного опрацювання фондів та їхньої каталогізації. Як вважає М. Матвіюв, непоправної шкоди як приватним, так й інституційним книжковим колекціям завдали безконечні перевезення і безсистемне накопичення (насправді ж — звалення у стоси) сконфіскованих і пограбованих бібліотек, знищення каталогів та інвентарних книг, а особливо — варварське вилучення тисяч одиниць зберігання у новостворений відділ спецфонду. «Більшовицьке урядування в Оссолінеумі завершилося фактично 28 червня, коли, «кидаючи на стіл ключі від стола і директорської каси», Марковська втекла з Оссолінеуму, а «за нею зникли і наші комуністи, персонал переважно розбігся по домах» [30, s. 114]. Керівництво бібліотекою перейняв М. Гембарович. Було організовано чергування.

30 червня 1941 р. у Львові було проголошено Акт відновлення Української Держави. Українська влада мала на меті взяти під свій контроль бібліотеки, музеї, архіви та інші культурні осередки. Тоді ж представники ОУН виставили перед будинком бібліотеки на вул. Оссолінських, 2 варту, яка нікого не пускала всередину. 1 липня Володимира Дорошенка призначено директором Львівської книгозбірні та комісаричним керівником громадських бібліотек Львова. 2 липня він отримав від Гембаровича ключі від директорської каси і скликав загальні збори колективу. Однак німці не збиралися упривілейовувати українців, а тим більше визнавати Українську державу. Українське населення «повинно було бути у нашому розпорядженні як робоча сила, тоді як територія Генерального Губернаторства мала зазнати повного онімечення» [5, с. XV].

23 червня 1941 р. у Берліні Міністерство науки, виховання і народної освіти призначило Густава Абба директором Головного управління бібліотек у Генеральному Губернаторстві (далі — ГГ), який мав забезпечити книгозбірні від розкрадання і нищення та опікуватися книжковими колекціями на східному відтинку воєнних дій. 1 липня він прибув до Львова разом зі своїм начальником, президентом Головного відділу науки і навчання уряду ГГ Адольфом Вацке, який отримав наказ охороняти музеї [30, s. 115].

2 липня німецьке керівництво розпочало огляд бібліотек. Того ж дня воно з'явилося у приміщенні колишнього Оссолінеуму.

Уже на початку німецької окупації Львова в липні 1941 р. радянська бібліотечна мережа зазнала суттєвих змін, насамперед структурних. Так, в Оссолінеумі було офіційно ліквідовано більшість кабінетів і відділів, які створили більшовики, суттєво скорочено персонал бібліотеки (йдеться про тих, хто працював у головному корпусі на вул. Оссолінських, 2), тепер він нараховував 50-53 особи, переважно поляків [30, с. 118]. Уже в серпні 1941 р. німецькі керівники Головного відділу науки і навчання планували запровадити поділ Державної бібліотеки у Львові (далі — ДБЛ) на два відділення: *перше* мало включати бібліотеки вищих шкіл (Університетську та Політехніки), на яких покладалося завдання представляти німецькомовну писемність у регіоні, ці книгозбірні мали комплектуватися поточною німецькою літературою; *друге* — спеціальні (національні) бібліотеки: Оссолінеум, Наукового товариства імені Шевченка, Баворовських, Народного Дому та Обласну. Ці інституції мали творити окремі підрозділи і слугувати головним чином дослідженню Галичини та її контактів із сусідніми державами [30, с. 138].

Але такий поділ був нереальним для застосування на практиці (навіть з технічного погляду), тому У. Йоганссен (комісаричний керівник ДБЛ) наприкінці листопада 1941 р. застосував раціональніший і практичніший поділ на п'ять відділів: Університетська бібліотека мала творити *Vidđil I*; Політехнічна — *Технічний відділ*; бібліотека Медичного інституту — *Медичний відділ*; Оссолінеум і бібліотека Баворовських — *Vidđil II*; українські ж книгозбірні Наукового товариства імені Шевченка та Народного Дому — *Vidđil III*. Такий поділ зберігся до кінця існування ДБЛ, лише в листопаді 1942 р. перестав існувати Медичний відділ, книжкову колекцію якого було приєднано до Відділу I. Поза цим поділом залишилася лише Педагогічна бібліотека, яка безпосередньо підпорядковувалася Відділу науки і навчання при губернаторі дистрикту Галичина [30, с. 138]. Звичайно ж, фонди всіх відділів були доступними для німецьких службовців, для науково-дослідної роботи особам інших національностей треба було брати спеціальні дозволи в німецькій владі [5, с. XVII].

Завдяки злагодженій співпраці керівників основних книгозбірень, які формували довоєнну Львівську філію БАН УРСР, а саме — М. Гембаровича, В. Дорошенка, А. Генсьорського та ін., розпочалися надскладні роботи з розсортування змішаних за радянською «методикою» фондів, їх очищення від пропагандистської більшовицької літератури, з відтворення давніх колекцій, розсортування спецфонду, відновлення старих каталогів і т. д.

Звичайно ж, про видавничу діяльність інституції в умовах війни говорити марно, та все ж таки, незважаючи на напружену і невизначену воєнну атмосферу, важкі умови праці, було продовжено розпочаті ще до війни наукові дослідження рукописної спадщини Івана Франка [2, с. 29]. Керівник відділу рукописів Марія Деркач, хоч і була безсилою подолати руйнацію рукописної спадщини Івана Франка, яку заподіяли більшовицький, а згодом і фашистський режими (їй довелося рятувати архів і бібліотеку письменника від наслідків бомбардування, zorganizувати людей на майже волонтерську працю), вона все ж знаходила можливості для пошуків і придбання нових архівних матеріалів, продовжувала їх упорядковувати і вивчати. На думку відомого літературознавця, довголітнього бібліографа нашої бібліотеки Марії Вальо, «і досі одним з найбільш компетентних джерел інформації про автографи І. Франка в його особовому архіві залишається складений М. Деркач рукописний каталог автографів поезій І. Франка» (зберігається у відділі рукописів ЛННБ України ім. В. Стефаника) і опублікований нею опис усіх автографів цього архіву [3, с. 8]. Ще до війни, у 1940 р., дослідниця підготувала 12-й і 13-й томи для запланованого та нездійсненого тоді 25-томного видання творів І. Франка, а з кінця 1943 р. М. Деркач розпочала вивчати архів Лесі Українки, який сестра поетеси О. Косач-Кривинюк подарувала НТШ (на основі цих матеріалів у 1947 р. видано збірник «Леся Українка. Неопубліковані твори») [3, с. 10]. Попри велетенську роботу з упорядкування стародруків, поновної їх реєстрації та колосальної боротьби за кожну одиницю збереження, щоб її не вивезли зі Львова до Німеччини чи Польщі, Антін Генсьорський, а згодом і Роман Луцик продовжували опрацьовувати унікальні інкунабули та стародруки, відновлювали безцінні колекції НТШ, Ставропігії, Студіону, приватні бібліотеки А. Шептицького, Й. Сліпого та інших визначних діячів Галичини.

Отже, крім важкої рутинної праці з упорядкування фондів, очищення їх від завалів після бомбардувань, незважаючи на обставини воєнного часу та кількаразову зміну влади (від вересня 1939 р. до липня 1944 р. у Львові діяло чотири уряди!), в установі все ж велася науково-пошукова і дослідницька робота. Хоч на сьогодні в Україні немає такого ґрунтовного монографічного дослідження, як у Польщі (*Maciej Matwijów. «Zakład Narodowy imienia Ossolińskich w latach 1939–1946»* (Вроцлав, 2003), однак низка публікацій (О. Луцького, Л. Головатої, Н. Рибчинської, М. Дідик, С. Романюк, М. Дядюк, О. Колосовської та ін.) і перший том (який охоплює 1939–1945 рр.) збірника документів та матеріалів «Львівська національна наукова бібліотека України імені В. Стефаника: переміщення і втрати фондів», приуроченого 80-літтю ЛННБ України ім. В. Стефаника, все ж дають фрагментарне уявлення про тогочасні події.

27 липня 1944 р. радянські війська знову зайняли Львів. Жодних ілюзій з приходом Червоної армії місцеве населення вже не мало. За два неповні передвоєнні роки радянська система дискредитувала себе, повністю виявивши свою антинаціональну й антигуманну сутність [14, с. 409]. У місті з наближенням фронту почало згасати наукове і культурне життя. Велика частина української інтелігенції подалася в еміграцію [14, с. 419]. Розпочалося відновлення колишніх радянських культурних та адміністративних установ. Уже до середини серпня 1944 р. у Львові відновили діяльність усі довоєнні відділи інститутів АН УРСР, серед них і Львівська філія БАН УРСР. 22 серпня Президія АН УРСР у Києві своїм розпорядженням призначила новим директором ЛфБАН УРСР відомого українського історика літератури, письменника, члена АН УРСР Василя Щурата, хоч інституцією *de facto* керували його заступники (спершу Віктор Печенюк — з адміністративно-господарських питань (від січня 1945 р.), відтак два заступники з наукових питань Михайло Пархоменко (від травня до жовтня 1945 р.) і Павло Гнип (від жовтня 1945 р.) [30, с. 240].

Така форсовано-оперативна «відбудова і розширення усієї радянської довоєнної суспільно-політичної, культурно-освітньої і наукової інфраструктури, якій ззовні надавався український характер, складала важливий елемент політики легітимізації більшовицького

тоталітарного режиму на західноукраїнських землях» [14, с. 419]. «Сталінський режим швидко зцентралізував тут практично всі засоби організованого духовного життя, намагаючись звести його в єдине русло, повністю контрольоване і кероване більшовицькою партією. Водночас повертався фізичний терор і морально-психологічний тиск адміністративної системи» [14, с. 424]. Так, у січні 1945 р. у ЛфБАН УРСР відбулися збори співробітників, на яких прозвучали публічні звинувачення на адресу О. Терлецького та Олени Степанів через публікації їхніх наукових праць під час німецької окупації (цей факт потрактовано як антирадянську діяльність). Згодом репресії не оминули і сина Олени Степанів, працівника бібліотеки, в. о. завідувача відділу бібліографії Ярослава Дашкевича. Співробітники ЛфБАН отримали завдання публікувати викривальні матеріали проти «українського буржуазного націоналізму», про Ватикан «як про натхненника мракобісся», з доповідями на аналогічні теми їх скеровували в села, районні містечка читати лекції, виступати на мітингах. Такі заходи дискредитували наукову інтелігенцію в очах місцевого населення [14, с. 425].

З огляду на тодішні умови стає зрозуміло, чому бібліотеці не вдалось опублікувати одинадцять запланованих і розпочатих праць (серед яких — бібліографічні покажчики, загальну редакцію яких здійснював *Я. Дашкевич* [8, арк. 76]), з історії **Львова** (укладач *Ю. Заяць*, 2 607 бібліографічних позицій [8, арк. 77]), **бібліографію енергетичних ресурсів західних областей України** (виконавець *О. Л. Павенцький*, 3 821 позиція [8, арк. 76]), **бібліографічні покажчики, присвячені М. Драгоманову, М. Возняку; бібліографічний покажчик дитячої літератури**, укладений *К. Малицькою* (як зазначено у звітах про роботу бібліотеки за 1947 р., робота «перервалася в наслідок смерті виконавця теми в місяці січні» [7, арк. 34; 8, арк. 77]), виконуваних ще з позицій «старої» бібліографічної школи, притаманної виданням бібліографічної комісії НТШ [2, с. 18]. Вони містили всесторонню, об'єктивну і вичерпну інформацію з різних галузей знань і тематики й досі зберігаються у відділі наукової бібліографії у рукописному вигляді (крім праці *К. Малицької*).

Від 1946 р. не припинялася копітка робота з укладання картотеки **бібліографії української книги 1798–1916 рр.**, розпочата

спільно з бібліотекою АН у Києві під загальним керівництвом *Ю. Меженка (Я. Дашкевича — у Львові)*. Виконання теми було «припинене в зв'язку із рішенням Вченої Ради Бібліотеки АН УРСР в Києві та за вказівками Дирекції Бібліотеки АН УРСР у Львові в місяці червні» [8, арк. 76]. Цей проект завершили співробітники відділу наукової бібліографії ЛННБ України ім. В. Стефаніка під патронатом Ярослава Романовича Дашкевича лише в 1995–2005 рр.

План роботи Львівської філії Бібліотеки Академії наук УРСР на 1947–1950 рр. передбачав виконання 11 наукових тем; окрім названої вище, разом з бібліотекою АН у Києві мала бути укладена і **бібліографія фізичної географії УРСР** (у звітах про роботу бібліотеки за 1947 р. зазначено, що «в першому кварталі 1947 р. у відділі закінчувалася тема **бібліографія фізичної географії західних областей УРСР**, як частина теми «Бібліографія фізичної географії УРСР». Складено 903 описи та переслано до центральної редакції» [7, арк. 34]). Окрім того, до 1950 р. мали бути укладені **бібліографія технічної літератури України, словник псевдонімів, криптонімів та криптограм** (виконавець *Я. Дашкевич*; робота над ним розпочалася 1946 р. [7], на кінець 1947 р. робоча картотека налічувала 2 902 позиції [8, арк. 76], у 1967 р. опублікований під ред. *О. Дея* у Києві); **покажчик до журналу «Зоря»** (вийшов друком лише 1988 р., укладач *О. Кізлик*) [21, арк. 9–10].

Якщо говорити про повоєнну видавничу діяльність ЛфБАН УРСР, то насамперед слід відзначити, що бібліотека не мала змоги не діяти в чітко відведеному їй руслі, — ширила в маси марксистсько-ленінську ідеологію, пропагувала дозволена владою літературу, працювала над створенням бібліографічних покажчиків рекомендаційного та пропагандистського характеру. У першу чергу це була літературна бібліографія, зокрема персоналії українських письменників. Однак траплялися і поодинокі видання, присвячені розкриттю важливих науково-практичних проблем, які досліджували новостворені у Львові в 1945 р. науково-дослідні підрозділи, що водночас були філіями київських академічних інститутів. Варто зазначити і той факт, що бібліотеці, порівняно з іншими науково-дослідними інституціями України, які в повоєнний період залишилися без найменшого матеріально-технічного забезпечення, пощастило, оскільки вона успадкувала від колишнього

Оссолінеуму доволі потужну на той час поліграфічну базу (друкарню, палітурню, склади). Але окремої структурної одиниці, яка б займалася лише редакційно-видавничою роботою, не було. Щоправда, у плані роботи бібліотеки на 1947–1950 рр. читаємо: «*XVIII. Видавництво*. В 1947–1950 рр. Львівський Філіал Бібліотеки АН УРСР організує видавництво. Це видавництво буде випускати періодичний орган бібліотеки [очевидно, йшлося про «Бюлетень (досвід роботи)»]; див. нижче. — *М. П.*] як також праці, підготовлені відділами, кабінетами чи окремими працівниками Бібліотеки. Це будуть в першу чергу описи збірок Бібліотеки (рукописів, стародруків, рідких книг і т. д.), як також бібліографічні покажчики літератури по різним актуальним питанням, як напр. по питанню енергетичних ресурсів західних областей України і т. п.» [21, арк. 12]. Однак редакційно-видавничий відділ так і не був створений. Львівська академічна бібліотека публікувала свої праці, залучаючи до редагування відповідно вишколених, ідеологічно надійних працівників: О. Ю. Карпенка, О. П. Куца, М. С. Жарінова, З. Г. Вашекіну, М. П. Гуменюка, І. І. Шаповалова. Керував установою призначений у 1948 р. Герой Радянського Союзу А. З. Одуха.

Теми написання історії бібліотеки, описи її фондів, методика роботи, бібліотечна тематика загалом були присутні у дослідженнях співробітників уже в перші повоєнні роки. Так, 4 липня 1949 р. у зв'язку з підготовкою матеріалів до святкування 10-річчя возз'єднання західних областей України з СРСР бібліотека, як одна з основних науково-дослідних установ новоприєднаного краю, за наказом з Києва мусила представити нарис своєї історії. З цього приводу було призначено комісію у складі *Я. Р. Дашкевича* (голова), *О. Ю. Карпенка*, *Я. В. Янчака*, *В. А. Ольшевича*, *З. П. Сакк*. Комісії було наказано негайно розпочати роботу і до 20 липня цього ж року «подати загальний опис історії бібліотеки», а до 1 серпня — «детальний опис і характеристику роботи бібліотеки, згідно з схемою розробленою методбюро об'єднання Львівських наукових бібліотек» [28]. Однак повоєнні репресії (зокрема арешт голови комісії *Я. Р. Дашкевича* у грудні 1949 р.) унеможливили підготовку цього проекту.

Натомість у протоколі наукової ради від 25.V.1951 р. знаходимо аналіз т. Плеського наявних матеріалів для путівника (укладач *О. Ю. Карпенко**) по Львівській бібліотеці АН УРСР: «Основа для путівника [...] побудована правильно. Треба літературно відредагувати деякі місця, фрази» [25, арк. 8]. Далі доповідач радить розділи, присвячені характеристиці окремих відділів, дати на рецензію керівникам цих підрозділів для вивірення матеріалу та внесення виправлень. Плеський пропонує зменшити кількість фотографій у виданні, внести зміни у структуру — «не відокремлювати розділи про фонди від обслуговування читачів» [25, арк. 8], а також зазначає, що потребують доопрацювання розділ, присвячений каталогам (містить «багато неточностей»), та розділ про фонди кабінету рідкісної книги, який треба розширити і «показати значення стародруків, як рідкісної книги для вивчення нашої батьківщини» [25, арк. 8 зв.]. На думку доповідача, доповнення потребує розділ, присвячений бібліографічному відділу, в якому треба «показати значення довідково-бібліографічної роботи в допомозі розвитку науки» [25, арк. 8 зв.]. Аналогічні зауваження Плеський висловив щодо розділів про кабінет марксизму-ленінізму і картосховище. Суть усіх пропонованих змін зводилася

* **Карпенко Олександр Юхимович** (нар. 15.V.1921 р. в с. Слобода Олішевського р-ну Чернігівської обл.) — українець. Член ВКП(б) з 1945 р. Освіта вища: закінчив історичний факультет Чернігівського пед. інституту (1938–1940), Київський пед. інститут ім. Горького (1946–1947), у 1950-х рр. — Московський бібліотечний інститут. У 1943 р. працював політруком у Сталінградському політучилищі Республіканської партійної школи при ЦК КП(б)У. Під час Другої світової війни воював (VI.1941–XII.1942) на Південно-Західному, Південному, Воронезькому, Донському фронтах. У бібліотеці працював від квітня 1945 р. до 1952 р., завідував відділом обслуговування читачів. Володів іноземними мовами: англійською (добре), німецькою, польською, білоруською (слабо) [19, арк. 81-112]. Упродовж 1952–1960 рр. працював вченим секретарем, згодом — старшим науковим співробітником в Інституті суспільних наук. Захистив кандидатську дисертацію (1953). У 1960–1970 рр. — доцент Львівського державного університету ім. І. Франка, захистив докторську дисертацію (1966). У 1970–1978 рр. — у Музеї етнографії і художнього промислу, від 1978 р. — доцент Прикарпатського університету ім. В. Стефаника [9, с. 214-215].

до акцентування уваги на пропагандистській ролі бібліотеки та її структурних підрозділів. З виступу доповідача дізнаємося, що путівник мав у своїй структурі, крім теоретичних, прикладні розділи (наприклад «Як одержати книгу»). Для кращого сприйняття інформації т. Плеський радить помістити приклади заповнених бланків читачьких замовлень. Окрім того, пропонує в додатках до путівника подати правила користування бібліотекою і перелік назв інститутів філіалу АН УРСР та їх адреси [25, арк. 8 зв.-9]. Було визначено і принцип послідовності викладу матеріалу: «спочатку дати характеристику фондів, читальних залів, обслуговування читачів, а також відділів і кабінетів головного будинку, а потім дати характеристику відділів та читальних залів філіалів» [25, арк. 9]. На думку Плеського, для доопрацювання путівника необхідно місяць-півтора [25, арк. 9].

У 1952 р. вийшов у світ «**Короткий довідник**» (укладач *О. Ю. Карпенко*, редактор *О. П. Куц**, відповідальний за випуск *Г. С. Касьянов***). Чому змінено тип видання з путівника на довідник —

* **Куц Олег Павлович** (нар. 13.XI.1914 — помер 2.01.1984) — українець. Член ВКП(б). Освіта вища неповна (закінчив Запорізький металургійний технікум і три курси Дніпропетровського металургійного інституту). Впродовж 1938–1941 рр. — оперативний працівник органів НКВС-НКДБ, під час Другої світової війни — на фронтівій оперативній роботі, згодом — в органах МДБ Києва. Нагороджений орденом Червоної Зірки та багатьма медалями. Від 1949 р. — в Управлінні МДБ по Львівській обл. Від 1950 р. працював у бібліотеці завідувачем відділу спецфондів, виконувачем обов'язків директора бібліотеки. Укладач понад 20 бібліографічних покажчиків, автор численних публікацій у наукових збірниках і періодиці [17]. У післявоєнні роки редагував і рецензував бібліотечні видання [20, арк. 225-226; 13, с. 415].

** **Касьянов Григорій Сидорович** (нар. в грудні 1905 р. в с. Губкіно Малоархангельського р-ну Курської обл. — ?) — росіянин. Член ВКП(б) від квітня 1940 р. Освіта вища, педагогічна. Закінчив Малоархангельську середню школу, яка готувала вчителів в початкових шкіль (1918–1923); Другий Московський університет, педагогічний ф-т (1923–1927). Паралельно навчався на трирічних курсах ВХУТЕМАС на відділенні організації театру. Працював за спеціальністю в Орловській обл., згодом у Воронежі, де був призначений старшим інспектором облвню, пізніше — зав. сектору політпросвіти. Від 1934 р. за наказом Народно-го комісаріату оборони (НКО) скерований на політичну роботу в армію,

невідомо, однак враховано усі зауваження щодо структури, висловлені на науковій раді від 25.V.1951 р. Матеріали розміщено за принципом, який запропонував т. Плеський: спочатку коротко описано фонди бібліотеки, охарактеризовано структурні підрозділи її центрального корпусу на вул. Стефаника, 2, а далі — склад фонду філій бібліотеки. Видання супроводжують три додатки (один з яких не обговорювали на раді, а саме — Додаток № 3 «Найбільші бібліотеки Союзу РСР» з адресами та телефонами), у текст заверстано зразки бланків читацьких замовлень та інших документів, необхідних читачеві для користування фондами бібліотеки. Однак у книзі відсутні фотографії (мабуть, через фінансові проблеми). Звичайно, всі тексти довідника наскрізно заідеологізовані, спочатку подана інформація про наявність у фондах видань класиків марксизму-ленінізму, їхні прижиттєві та рідкісні друки. Довідник вийшов у світ із Львівської друкарні АН УРСР, у м'якій обкладинці, обсяг — 36 сторінок, наклад не зазначено.

До цієї ж тематики можна зарахувати і перше повоєнне видання бібліотеки «**Бюлетень (досвід роботи). № 1**» (Львів, 1951), який «висвітлює роботу Львівської бібліотеки АН УРСР за роки першої післявоєнної Сталінської п'ятирічки» (с. 1). У надзаголовку й передмові змінено назву книгозбірні на: Львівська Бібліотека Академії наук УРСР. До редакційної колеги ввійшли відповідальний

де керував загальноосвітньою підготовкою командного і керуючого складу РСЧА. У травні 1940 р. рішенням Воронежського обкому ВКП(б) призначений зав. сектору політосвітньої роботи та мистецьких установ; згодом — начальник обласного відділу мистецтва Воронежської обл. У березні 1942 р. призначений уповноваженим комітету мистецтва по евакуйованих установах мистецтва і зав. відділу мистецтва при Челябінському облвиконкомі. У червні 1944 р. скерований у розпорядження Комітету у справах мистецтва УРСР, працював директором Одеського російського драмтеатру. У 1947 р. переведений до Львова, де працював відповідальним секретарем Львівського відділення товариства з розповсюдження політичних і наукових знань, референтом львівських установ АН УРСР. Від травня 1952 р. працював у ЛфБАН УРСР на посаді завідувача відділу фондів і обслуговування читачів, партгрупорг бібліотеки [11]. Неодноразово залучався до укладання, консультування, організації видавничої роботи бібліотеки, за що 18 травня 1953 р. йому було оголошено подяку [19, арк. 143].

редактор, директор бібліотеки А. З. Одуха, З. Г. Ващекіна*, Є. М. Володарська, М. П. Гуменюк, І. І. Шаповалов. Перший номер видання складається з короткого вступного слова «Від редакції», в якому редколегія повідомляє, що «бібліотека приступила до видання цього «Бюлетеня» з метою ширшого розкриття своїх фондів та організації обміну досвідом з іншими науковими бібліотеками Радянського Союзу» (с. 1), та з семи публікацій, лише одна з яких (*Р. Я. Луцук* «Слов'янські стародруки XV–XVII століть у фондах Львівської бібліотеки Академії наук УРСР», с. 39–54) має науково-дослідний характер, решта п'ять — пропагандистський. У двох із них (*З. Г. Ващекіна* «Львівська бібліотека Академії наук УРСР в 1950 році», с. 2–17 та *В. В. Іванова* «Виставочна робота Бібліотеки», с. 25–39), попри наскрізну ідеологічну заангажованість, у текстах все ж присутній інформативний елемент. Обсяги публікацій — від 4 до 15 с. Завершує видання рубрика «Хроніка», яка складається з 4 повідомлень: про «цінні видання класиків марксизму-ленізму», які зберігаються в бібліотеці; про вшанування бібліотекою 90-х роковин від дня смерті Т. Г. Шевченка; про започаткування діяльності в бібліотеці з IV кварталу 1950 р. гуртка для вивчення працівниками іноземних мов (що свідчить про низький рівень загальноосвітньої підготовки тодішніх співробітників). Книга надрукована на склографі ДПБ УРСР, на низькосортному папері. Формат видання — 70x108/16, друк — односторонній, у

* **Ващекіна Зінаїда Георгіївна** (у дівочстві *Голенко*) — (нар. 25.III.1911 р. у м. Гродно, Білоруська РСР — ?) — росіянка. Член ВКП(б) від липня 1951 р. Освіта вища, закінчила планово-економічний відділ Київського інституту споживчої кооперації (1929–1932), університет марксизму-ленізму (1948–1950). У 1946 р. переїхала до Львова. У бібліотеці працювала від 12.VIII.1947 р. на посаді вченого секретаря, згодом — завідувача відділу спецфондів. Володіла іноземними мовами: добре — польською, німецькою, російською, слабо — французькою, білоруською. Брала активну участь в ідеологічній та науковій роботі бібліотеки, була членом Наукової ради, редколегії низки повоєнних видань (див. Перелік), укладачем декількох бібліографічних покажчиків (див. Перелік). Звільнена з роботи 18.IV.1957 р. за те, що «не забезпечила керівництво роботою відділу, що привело до серйозних недоліків у його роботі [...], своєю негідною поведінкою скомпromетувала себе перед колективом» [18, арк. 136].

вигляді машинописних відбитків. До статті Р. Луцика додано три повноформатні ілюстрації на цупкішому папері.

Очевидно, планувалося видання, що продовжується, про що свідчить знак номера в підзаголовку (цікаво, що на обкладинці цифра відсутня), однак вийшов лише один номер бюлетеня, хоч у протоколі наукової ради бібліотеки від 7.V.1951 р. М. П. Гуменюк (член редколегії цього видання, мабуть, він і відповідав за організацію та збір матеріалів) доповідав «про план бюлетеня № 2» [24], який складався з 11 позицій, а саме:

- «1. Підсумки роботи бібліотеки за I-е півріччя 1951 р.
2. Розповсюдження творів т. Сталіна на Україні.
3. Соціал-демократична преса у фондах бібліотеки.
4. Виставки творів класиків марксизму-ленізму в Л. б. АН УРСР.
5. Досвід роботи над бібліографічним покажчиком «Соціалістичне будівництво на Львівщині (1939–1949)».
6. Досвід роботи по упорядкуванні фондів концентрації.
7. Архів А. С. Петрушевіча.
8. Кабінет мистецтва бібліотеки.
9. Фонди кабінету рідкісної книги.
10. Львівщина в 1950 р. реком. бібліограф. покажчик.
11. Інформації».

Як свідчать заголовки запланованих матеріалів, у другому числі переважала бібліотечно-бібліографічна тематика, хоч ідейно-пропагандистська теж присутня (40%, див. Перелік, № 2, 3, 4, частково № 5, 10 і 11). Хто готував ці матеріали і який був їх стан на той час — невідомо. Присутні на нараді (А. Одуха, З. Сакк, Р. Луцик, В. Бандура, З. Ващекіна, Т. Козачук, Н. Іванова, П. Іринархов, Е. Каневська, І. Шаповалов, Бідненко, М. Гуменюк, Є. Володарська, Я. Янчак, О. Куш, О. Карпенко) постановили: «щоб актив бібліотеки прийняв в бюлетені активну участь» [24, арк. 7] і забезпечив видання належною кількістю статей. Ухвалили: «Готувати бюлетень до випуску. Всім керівникам відділів дати матеріал» [24, арк. 7]. Однак другий номер бюлетеня так і не вийшов.

Літературна персоналія

Найбагатше серед повоєнних видань бібліотеки була представлена **персональна бібліографія** (14 назв із 28), переважно присвячена письменникам (зрідка науковцям) Західної та Східної

України, Росії. Здебільшого це була т. зв. мала бібліографія: бібліографічні пам'ятки (5 назв: див. Перелік, № 2, 4, 7, 8, 11), короткий рекомендаційний список літератури (1 назва: див. Перелік, № 6), короткі бібліографічні покажчики (5 назв: див. Перелік, № 12, 18, 21, 24, 25), рекомендаційні покажчики літератури (3 назви: див. Перелік, № 5, 10, 15). Усі вони виконували пропагандистську функцію — містили твори, опубліковані лише в радянський час, епіграфи-цитати класиків марксизму-ленінізму, представляли творчість цих письменників у викривленому, заідеологізованому ракурсі. Розраховані на широке коло читачів, пропагандистів, лекторів, бібліотекарів.

Першим бібліотечним анотованим покажчиком рекомендаційного характеру було видання «**Ярослав Галан**», приурочене до других роковин від дня загибелі письменника. На засіданні наукової наради від 1.X.1951 р. про стан підготовки покажчика доповідав *М. П. Гуменюк*^{*}, один з його укладачів. Директор бібліотеки А. З. Одуха зазначив, що консультантами «в цій роботі були т. т. Беляєв, Козланюк, Кобиляцький, Лисенко» [26, арк. 11], що свідчить про прискіпливий контроль за відбором творів письменника. Рецензентами були канд. філол. наук Матвійчук та завідувач бібліографічного відділу Університетської бібліотеки т. Максименко [26, арк. 11]. Інші доповідачі (Карпенко, Луцик, Шаповалов)

^{*} **Гуменюк Михайло Прокопович** (нар. 5.XII.1918 р. в с. Рея Бердичівського р-ну Житомирської обл. — помер 18.II.1988 р., м. Львів) — українець. Безпартійний. Освіта вища, закінчив Житомирський учительський ін-т (1937–1939); Львівський державний ун-т ім. І. Франка (1947–1952). Філолог. У 13 років вступив до комсомолу. На початку 30-х років входив до складу бригад із хлібозаготівлі. Під час Другої світової війни брав участь у радянському партизанському русі, мобілізований у Радянську армію, був полковим сапером-інструктором 121 запасного стрілецького полку. Після демобілізації прибув до Львова, півтора року працював бібліотечним інструктором Львівського облліту. Від осені 1947 р. працював у ЛБ АН УРСР ст. бібліотекарем відділу спецфондів, завідувачем газетно-журнального відділу, головним бібліотекарем відділу бібліографії і завідувачем відділу бібліографії [4]. Автор монографій, наукових статей, укладач численних бібліографічних публікацій, редактор і рецензент видань бібліотеки, член вченої та бібліотечної рад, багаторічний головний редактор бібліотечної стіннівки [16].

висловили зауваження, які стосувалися розміщення бібліографії письменника, нюансів укладання алфавітного покажчика його творів, поміщеного наприкінці видання [26, арк. 11-12]. Полеміку викликала рубрикація розділів покажчика (у первинному варіанті вони, очевидно, були більш «полум'яними», аніж у виданні), суперечку спровокувала й сама назва покажчика. Бідненко запропонувала назвати його «Я. Галан — полум'яний борець Львов'ян проти Ватікану» [26, арк. 12]. Після докладного обговорення члени наукової ради бібліотеки постановили «командувати тов. Шаповалова до Редакційно Видавничої Ради Президії АН УРСР в справі видання покажчика» [26, арк. 12]. Покажчик вийшов у Києві у видавництві АН УРСР (це єдине повоєнне видання, яке було надруковане у столиці), він вирізняється з-поміж інших і своїм великим тиражем (10 000 прим.), що зумовлено республіканським рівнем продукування книги. Видання вийшло у м'якій обкладинці, з конгревним (сліпим) тисненням у вигляді лаврового вінка, який обрамлює назву. Покажчик містить вклейку — чорно-білий портрет Я. Галана на крейдяному папері. Укладачами видання були бібліотечні працівники *М. П. Гуменюк, О. С. Коваленко, І. І. Шаповалов**, редагувати покажчик доручили особі зі сторони — письменнику *В. П. Беляєву*, відповідальний за випуск — директор бібліотеки *А. З. Одуха*, він же написав передмову до видання, яка рясніє «вишуканими» зворотами та епітетами на адресу митрополита Шептицького, українських патріотів (про її «якість» можна судити, наприклад, з короткої цитати: «...Я. Галана не раз переслідували пілсудчики та їх українські націоналістичні прислужники...» (с. 6). Герой Радянського Союзу Одуха, мабуть, забув, що українські націоналісти були жорстоко переслідувані і страчувані саме за режиму Ю. Пілсудського).

* **Шаповалов Іван Іванович** (нар. 6 червня 1923 р. в м. Юр'івка Дніпропетровської обл. — помер 3 серпня 1958 р., м. Львів) — українець. Безпартійний. Освіта вища. Закінчив I курс Дніпропетровського державного університету і Харківський державний бібліотечний інститут. Володів німецькою, російською мовами. Воював у Другій світовій війні. У бібліотеці АН УРСР працював від 12.VIII.1950 р. бібліографом у відділі бібліографії. Автор численних публікацій у пресі, укладач і співкладач десятків бібліографічних видань бібліотеки [29].

Структура покажчика. Видання складається з передмови, чотирьох розділів та трьох додаткових покажчиків. Рубрикація видання — двоступенева, хоча другий рівень рубрикації у змісті не відображений (так, другий розділ «Основні твори Галана» має ще внутрішню рубрикацію: Проза; Драматичні твори; Публіцистика; Переклади на російську мову). Покажчик анотований. Серед творів, описаних у покажчику, — лише один (драма «Вантаж») датований 1930 р., надрукований у Харкові. І хоча Галан свій перший твір написав у 1927 р., читати всі його ранні п'єси, нариси та оповідання радянському читачеві «не рекомендувалося». Заслуговує на увагу тематичний покажчик «Основна тематика творів Я. Галана», укладений вперше у післявоєнних виданнях бібліотеки. Він поділяється на тематичні рубрики (серед яких: «Викриття паліїв нової війни», «Українські буржуазні націоналісти — люті вороги українського народу», «Боротьба проти католицької реакції» та ін., всього 9 тем), кожна з яких розпочинається епіграфом-цитатою Я. Галана, а далі подано перелік назв творів письменника із зазначенням у дужках року їх написання.

Окрім бібліографічного видання «Ярослав Галан», у 1951–1955 рр. вийшли у світ ще два рекомендаційні покажчики літератури — «Олександр Гаврилюк» та «Степан Тудор» (обидва у 1953 р.), розраховані на широке коло читачів. У передмові до видання «**Олександр Гаврилюк**» (див. Перелік, № 10) редактор, відомий письменник *М. Яцків*, зазначив, що покажчик містить «основні радянські видання творів та найважливіші матеріали про життєвий і творчий шлях письменника. Основним критерієм добору [...] була їх ідейно-політична, художня та наукова цінність» (с. 3).

Структура покажчика — типова, складається з передмови, вступного слова *П. Козланюка* та трьох розділів. Рубрикація — двоступенева, хоча назв підрозділів у зміст не винесено. Матеріал першого розділу розміщений у зворотньо-хронологічному порядку, за мовним принципом (спочатку — мовою оригіналу, далі — переклади російською); інформація другого розділу розподілена за жанровими ознаками, а всередині підрозділів — у хронологічному порядку їх написання; позиції третього розділу подані в алфавітному порядку. Позиції покажчика не пронумеровані, відсутні допоміжні покажчики, що знижує довідкову вартість видання.

Аналогічну структуру має і рекомендаційний покажчик «**Степан Тудор**» (див. Перелік, № 15), який уклав *М. П. Гуменюк*. До роботи над покажчиком було залучено письменника *Ю. С. Мельничука*, який написав передмову до видання. Виокремлено лише розділ «Переклади творів С. Тудора на російську мову». Позиції теж не мають наскрізної нумерації. Відрізняється це видання від попереднього наявністю «Алфавітного покажчика творів С. Тудора». Однак це лише непронумерований перелік «дозволених» творів письменника, розміщений за алфавітом. Обидва покажчики анотовані.

Протягом наступних 1952–1955 рр. бібліотека продовжувала продукувати за задалегідь визначеною схемою т. зв. малі бібліографічні видання, присвячені літературним персоналіям:

- *короткий рекомендаційний список літератури:*
- «Володимир Галактіонович Короленко» (див. Перелік, № 6);
- *бібліографічні пам'ятки, пам'ятки читачеві:*
- «Павло Арсенович Грабовський» (див. Перелік, № 4);
- «Д. Н. Мамін-Сибіряк» (див. Перелік, № 2);
- «Микола Олексійович Некрасов» (див. Перелік, № 7);
- «Михайло Яцків» (див. Перелік, № 8);
- «Олексій Миколаєвич Толстой» (див. Перелік, № 11);
- *короткі бібліографічні покажчики:*
- «Ольга Юліанівна Кобилянська» (див. Перелік, № 12);
- «Леся Мартович» (див. Перелік, № 24);
- «Марко Черемшина» (див. Перелік, № 25);
- *бібліографічні покажчики:*
- «Василь Стефаник» (див. Перелік, № 18);
- «Петро Козланюк» (див. Перелік, № 21).

Короткий рекомендаційний список літератури «**Володимир Галактіонович Короленко**» має вигляд 4-сторінкового буклета. Примітно, що увазі читача не пропонується жодного твору письменника. Натомість укладач *О. П. Куц* включив до видання 16 позицій, які формують єдиний розділ «Що читати про життя і творчість В. Г. Короленка» (п'ять пропонованих творів — праці ідеологів марксизму-ленінізму — В. Леніна, М. Калініна та ін.), у якому матеріал розміщено хаотично (ні за хронологією, ні за алфавітом).

Типовою є структура бібліографічних пам'яток і коротких бібліографічних покажчиків. Незважаючи на невеликий обсяг (переважно до 30 с.), чотири видання (див. Перелік, № 2, 4, 7, 11) оздоблені чорно-білими портретами-вклейками, п'ять видань супроводяться розлогими цитатами: чотири — класиків марксизму-ленінізму (див. Перелік, № 2, 4, 7, 11) і одне — епіграфом І. Франка (див. Перелік, № 8), покажчики ж, присвячені творчості Леся Мартовича, Марка Черемшини та Ольги Кобилянської, епіграфів удостоєні не були (див. Перелік, № 12, 24, 25). Кожне з цих пропагандистсько-довідкових видань розпочинається коротким словом до читача, далі містить розділи: «Основні дати життя і творчості...»; пропоновані твори письменника; переклади (якщо є) і на завершення, як правило, — розділ «Література про життя і творчість...». Чотири видання, крім короткого звернення до читача, містять передмови авторства самих укладачів (див. Перелік, № 2, 7, 11), лише в покажчику, присвяченому Ользі Кобилянській, надруковано передмову *Михайла Яцківа* «Трудівниця свого народу» (див. Перелік, № 12).

Якщо проаналізувати персональну бібліографію «малих жанрів» з точки зору складу їх укладачів і редакторів, то вкотре пересвідчуємося, що до цих додрукарських процесів допускалися лише перевірені партійні співробітники. У той період укладачами були *О. П. Куц* — самостійно уклав два видання (див. Перелік, № 8, 11) та одне у співавторстві з *Т. О. Воробйовою* (див. Перелік, № 7); *М. П. Гуменюк* — самостійно уклав два видання (див. Перелік, № 4, 24) та одне у співавторстві з *Є. Є. Кравченком** (див. Перелік, № 25); *І. І. Шаповалов* самостійно уклав одне видання (див. Перелік, № 2) і одне — у співавторстві з *Є. Є. Кравченком* (див. Перелік, № 12). Редакторами були одіозний директор бібліотеки *А. З. Одуха* (відредагував найбільшу кількість повоєнних видань — чотири

* **Кравченко Єфрем Єфремович** (нар. 20.VI.1924 в с. Дмитрушки Уманського р-ну Київської (тепер Черкаської) обл. — помер 1997, м. Львів) — українець. Освіта вища, закінчив Львівський університет (1953), університет марксизму-ленінізму (1964). Від квітня 1951 р. працював у Львівській науковій бібліотеці бібліографом, бібліотекарем, старшим редактором відділу бібліографії, від 1970 р. — вчений секретар ЛНБ, від 2 січня 1975 р. до кінця 1978 р. — перший завідувач редакційно-видавничого відділу [12].

(див. Перелік, № 4, 12, 24, 25); уже згаданий *О. П. Куц* (див. Перелік, № 2) та два редактори, запрошені зі сторони: *О. І. Дей* (див. Перелік, № 7) та *М. Ф. Матвійчук* (див. Перелік, № 11). Одне видання вийшло у світ без зазначення прізвища редактора (див. Перелік, № 8).

У 1954 р. було опубліковано два бібліографічні покажчики, присвячені Василю Стефанику та Петру Козланюкові (див. Перелік, № 18, 21), які продовжили тематику літературної персоналії. Попри те, що бібліографічний покажчик «**Петро Козланюк**», який уклав *М. П. Гуменюк* (редактор *А. З. Одуха*) частково за звичною схемою (позиції пронумеровані), тут все ж присутня певна логіка побудови: література розміщена у хронологічному порядку, складнішою є її рубрикація видання (двоступенева). Покажчик складається зі вступного слова, передмови та чотирьох розділів, два з яких, своєю чергою поділяються на підрубрики (наприклад, розділ «Видання творів П. Козланюка» містить два підрозділи, сформовані за мовною ознакою (українською і російською). На відміну від попередніх, це видання оснащено допоміжним апаратом (Алфавітний покажчик творів П. Козланюка; Алфавітний покажчик авторів), далеким від досконалості (відсилки в допоміжних покажчиках вказують не на номер позиції, а на сторінку), та все ж наявність його в покажчику підвищує пошукову вартість видання.

Дещо ошатніше на фоні повоєнних бібліотечних видань, присвячених творчості письменників, виглядає короткий покажчик літератури «**Василь Стефаник**» (укладачі *І. І. Шаповалов* та *А. З. Одуха*, редактор — *Є. Є. Кравченко*; див. Перелік, № 18). Він містить чорно-білий портрет, передмову та вступну статтю, автором якої був син письменника Семен Стефаник. За аналогією з попередніми виданнями книга містить розділ «Основні дати життя, громадської діяльності і творчості В. Стефаника». Покажчик має чотири розділи, позиції пронумеровані наскрізно (всього 159 позицій) і частково проанотовані у відповідному ідеологічному ракурсі; вперше розписано зміст збірок творів письменника. Однак відсутній принцип розміщення літератури. Науково-допоміжний апарат книги представлено скромним алфавітним покажчиком назв художніх творів Стефаника, не зайвим тут був би й іменний покажчик.

Бібліографічні видання з історичної тематики

У жовтні 1951 р. на засіданні вченої ради бібліотеки було вирішено розпочати укладання бібліографії, приуроченої до 300-річчя т. зв. возз'єднання України з Росією. Згідно з постановою Президії Академії наук УРСР від 25 травня 1951 р. (протокол № 19), пунктом 355 Львівську бібліотеку АН УРСР було зобов'язано до 1 січня 1952 р. «скласти бібліографію всіх видань, що виходили на території Західної України, Закарпаття та Буковини» [26, арк. 12-13] і які стосуються цієї теми. Адміністрація бібліотеки стикнулася з проблемою, яку поклали на плечі бібліографічного відділу, однак співробітники цього структурного підрозділу були не в змозі виконати це завдання в такий короткий термін. На засіданні цієї ж вченої ради *М. П. Гуменюк* запропонував створити спеціальну бригаду*. *В. П. Вулах* порекомендував скласти чіткий план охоплення всіх можливих джерел, враховуючи матеріали, які містяться у шкільних і гімназійних звітах. *Карпенко* повідомив присутніх, що в бібліографії Кордуби «є всі джерела і її треба використати» [26, арк. 12]. Було вирішено налагодити тісний зв'язок з Інститутом суспільних наук і максимально використати наявну бібліографію до вказаної теми, а також бібліографію *М. Кордуби* (йдеться, очевидно, про бібліографію з історії України *М. Кордуби*, яка дотепер існує у вигляді картотеки в Інституті українознавства НАН України). Цікаво, що було залучено і «зобов'язано відділ спец. фондів скласти бібліографію по темі на всі матеріали у його фондах» [26, арк. 14].

Спецбригаді було визначено основне завдання — виявляти і відсортовувати літературу (літописи, дипломатичні матеріали, юридичні акти, державні і приватні документи та ін.). Для налагодження успішної роботи була створена спеціальна методика опрацювання та збору літератури. Описані джерела мали охоплювати історичний період від середини XVI до середини XVIII ст.

* До складу цієї бригади увійшли Хмельовська, Пашкевич, Шаповалов, Крупа, Люфтова (1/2 дня), Кізлик (1/2 дня), Білевич, Тершаковець, Бідненко, Яцків, Шугілова. Особи, включені у спецбригаду, мусили володіти кількома іноземними мовами, вони мали переглядати de visu рукописні матеріали, іншомовну періодику та книжкові закордонні друки, анутовувати їх, вести суворий щоденний облік.

Планувалося, що спочатку бібліографія матиме лише реєстраційний характер, згодом «на її базі можна буде підготувати низку карток або покажчиків рекомендаційного характеру» [26, арк. 14].

У першому півріччі 1954 р. у відділі бібліографії «була створена картотека матеріалів про 300-річчя возз'єднання України з Росією» [27, арк. 57-58].

Першим повоєнним бібліографічним виданням бібліотеки на історичну тематику був анотований покажчик рукописних матеріалів «**1848 рік в Галичині**» (див. Перелік, № 16). Мабуть, позиції, включені в це видання, походили із загального бібліографічного «реєстру», підготованого на замовлення з Києва. На це вказує і склад укладачів (такий же, як і у виданні «Визвольна війна... в 1648–1654 рр. ...», в якому у надзаголовку зазначено: «До 300-річчя возз'єднання України з Росією»), — *В. Ф. Бандура, Т. Ю. Козачук*, за участю *К. Т. Гебултовського*, редактор *І. С. Міллер*. Це перше повоєнне видання, розраховане на серйозного, підготованого читача, історика, дослідника рукописної спадщини*, а водночас і перше видання, яке розкриває фонди рукописного відділу бібліотеки.

Структура покажчика. Рубрикація видання — двоступенева; книга складається із розлогого вступу, в якому, крім ідеологічної «шапки», міститься доволі професійний опис методики подачі рукописних джерел, та десяти тематичних розділів, всередині яких інформація розміщена у хронологічному або географічно-хронологічному порядку (за винятком розділів I, II і X, у яких матеріал розташовано за прізвищами авторів або за назвою документа). Усього покажчик охоплює 666 позицій, пронумерованих наскрізно. Значно полегшують пошук інформації допоміжні покажчики: «Іменний покажчик авторів і адресатів» і «Покажчик установ та організацій».

* Перед війною бібліотека видала каталог виставки, присвячений А. Міцкевичу (**Каталог виставки присвяченої 85-ій річниці з дня смерті Адама Міцкевича** / уклад.: *Ю. Пишбось, О. Семкович*; Бібліотека Академії наук УРСР; Львівська філія. — Львів, 1940. — 66 с. ; портр. ; іл. — Друкарня Академії Наук УРСР. Львів. — Тираж 500 прим.). Рівень підготовки матеріалів та методика їх подачі свідчать, що цей каталог призначався науковцям.

Зібраний матеріал залежно від його походження укладачі розділили на чотири групи:

1. Документи громадських і політичних діячів, представників шляхти та аристократії, безпосередніх учасників подій 1848 р.

2. Спогади сучасників подій 1846–1848 рр. у Галичині, написані пізніше.

3. Матеріали колекціонерів та дослідників подій 1848 р.

4. Окремі матеріали сучасників подій, які зберігаються в інших особових справах.

Кожен документ анотовано (крім тих, де сам заголовок розкриває зміст). Поряд з анотацією укладачі намагалися подати відомості про публікацію та використання документа у працях конкретних авторів.

Окремого дослідження заслуговує ракурс належності описуваного документа до колишніх приватних колекцій та стану цілісності його збереження (адже відтоді література кількаразово передавалась до Польщі, Києва, Москви та ін.), оскільки кожен опис закінчується поданням шифру з відповідною абрєвіатурою, за яким у 1953 р. зберігався даний рукопис (наприклад, *НД*. — Народний Дім; *НТШ* — Наукове товариство імені Шевченка; *Сп.* — матеріали князя Леона Сапєги, який становив окремий розділ у магнатському родинному архіві князів Сапєгів; *Оссол.* — фонд родини Оссолінських; *Любом.* — фонд княжої родини Любомирських; *Кшеч.* — особовий фонд австрійського урядовця К. Кшечуновича та ін.). Наприкінці вступу укладачі зазначили, що «цей покажчик є першою спробою, за якою повинна наступити дальніша систематична робота по висвітленню складу матеріалів наших фондів» (див. Перелік № 16, с. 16).

Наступним виданням бібліотеки з історичної тематики був анотований покажчик рукописних матеріалів «**Визвольна війна українського народу в 1648–1654 рр. Возз'єднання України з Росією**» (див. Перелік № 20). У надзаголовку зазначено, що укладачем є відділ рукописів і що видання приурочене 300-річчю возз'єднання. Тож безпосередні укладачі покажчика, а це — *Т. Ю. Козачук*, за участю *В. Ф. Бандури* і *К. Т. Гебултовського* (редактор — *О. П. Куц*), продовжили розпочату роботу з розкриття фондів відділу. Як і попереднє видання, покажчик розрахований

на наукових працівників і ставить за мету інформувати їх про цілий пласт рукописних джерел, які зберігаються у бібліотеці. У вступі зазначено, що «в своїй більшості [вони] знаходяться в рукописних збірниках XVII–XVIII ст. польського походження. Збереглися вони в копіях і лише незначна частина в оригіналах» (див. Перелік № 20, с. III). Матеріали, представлені в покажчику, це здебільшого листування і реляції польських магнатів, членів польського королівського уряду, дипломатів, представників військової верхівки.

Структура покажчика. Рубрикація видання, як і в попереднього, двоступенева. Покажчик складається із «Вступу» (в якому укладачі, крім незмінної ідеологічної преамбули, подають загальний опис пропонованих документів) і шістьох тематичних розділів, які, своєю чергою, поділено на підрозділи. В середині рубрик матеріали розміщені у хронологічному порядку (крім першого, де інформація згрупована за алфавітом). У вступі значно чіткіше й ретельніше описано послідовність елементів кожного бібліографічного опису:

1. Відомості про автора.
2. Відомості про матеріал.
3. Опис документа.
4. Шифр.
5. Анотація і відомості про публікацію.

Наприкінці кожного опису подано шифр зберігання рукопису з певною абrevіатурою, яка вказує на належність до колишніх приватних колекцій і є неоціненним пошуковим джерелом для сучасного дослідника-реставратора давніх бібліотек.

Матеріал у покажчику (а це 505 описів) пронумеровано наскрізно. Анотації, попри свою заідеологізованість (як-от: «Прикриваючись лицемірними фразами і виправдовуючи свої звірчії розправи...», позиція 206, с. 47), все ж розкривають зміст рукопису. Допоміжний апарат видання, крім «Вступу», представлено двома покажчиками: іменним і географічних назв. Як зазначено в Переліку, частина накладу була випущена у світ у палітурці із золотим тисненням.

Враховуючи, що інформування наукових працівників про наявність рукописних матеріалів антифашистського спрямування у фондах відділу рукописів та введення їх у науковий обіг набуло великого значення, у відділі було розпочато підготовку до публікації

документів **Антифашистського конгресу працівників культури**, який відбувся у Львові (1936). Ці матеріали було виявлено в 1954 р. під час розбирання несистематизованого фонду рукописів. Роботу такого характеру у відділі проводили вперше. «Документи, підготовані до публікації, перекладено російською мовою. Ці переклади будуть додані до оригіналів. В процесі підготовки документів до друку було вивчено та зібрано тогочасну літературу на цю тематику. Робота над виданням в основному закінчена. У планах відділу рукописів опублікувати виявлені матеріали у першому кварталі 1955 р.» [27, арк. 65-66]. Однак покажчик було надруковано лише в 1978 р. [1]. Таке відтермінування пояснюється, зокрема, у виступі директора бібліотеки А. З. Одухи: «Ми хочемо одержати ще додаткові матеріали з Польщі» [23, арк. 3-4].

Як зазначалося вище, у післявоєнний період колектив бібліотеки був вимушений шукати компроміс між лженаукою, упереджено відсортованою бібліографією, замовними доповідями на різноманітних публічних заходах і справжньою дослідницькою роботою, про яку заговорити вголос можна буде шойно через десятки років. Яскравим прикладом агресивної радянської пропаганди може слугувати бібліографічний покажчик **«Ватікан — натхненник мракобісся і світової реакції»** (див. Перелік № 19). Уже саме формулювання назви видання далеке від наукового. Укладачами покажчика були співробітники бібліотеки: довірений і досвідчений партпрацівник *О. П. Куц* і фахівець у ділянці стародруків *Р. Я. Луцук*, якого до складання покажчика, мабуть, було залучено на «добровільно-примусових» началах. У вступі укладачі висловили подяку доктору історичних наук, професору *Д. Л. Похилевичу* «за ряд цінних зауважень і вказівок» (див. Перелік № 19, с. 4), який з 1946 р. завідував кафедрою історії середніх віків у Львівському університеті [22]. Редактор видання — *М. С. Жарінов**.

* **Жарінов Михайло Спиридонович** (нар. у листопаді 1893 р. в с. Лобаново Селіванівського р-ну Володимирської обл. — ?) — член ВКП(б) з 1918 р., освіта неповна середня, самоук, заочна форма навчання у робітничій вищій школі вродовж 1941–1946 рр., начальник табору для військовополонених № 320. Від червня 1946 р. працює у Львові. Лектор-консультант Львівського міськкому партії. У бібліотеці працює від 15.08.1950 р. [6].

Структура покажчика. Рубрикація видання — двоступенева. Покажчик складається з чотирьох розділів. У першому подано «основні твори класиків марксизму-ленінізму про реакційну роль католицької церкви» (див. Перелік № 19, с. 3); другий розділ містить «окремі книги, брошури і статті, що характеризують чорну історію Ватікану і його пекельних породжень — інквізиції і ордену єзуїтів, а також боротьбу Ватікану проти матеріалістичної науки...» (там само, с. 4); у третій включено літературу про «тісне співробітництво Ватікану з силами фашизму, світового імперіалізму і реакції» (там само, с. 4); останній, четвертий розділ ділиться на три підрозділи, кожен з яких присвячений художнім творам письменників (*перший* — твори дореволюційних українських і російських (цікаво, що серед 28 описів тільки 4 — твори українських письменників — один Франка і три Шевченка!), *другий* — радянських і *третій* — зарубіжних).

Покажчик оснащено допоміжно-довідковим апаратом, який складається з короткого вступу і двох покажчиків («Алфавітного покажчика авторів» і «Списку журналів, збірників і газет, використаних у покажчику, та їх скорочення»). Література пронумерована наскрізно (містить 294 описи), розміщена в алфавітному порядку. Матеріал частково анотований.

Красназавчі бібліографічні видання

Першим натяком на бібліографію красназавчої тематики можна вважати рекомендаційний покажчик літератури «**Соціалістичне змагання на Львівщині в четвертій п'ятирічці (1946–1950)**» (див. Перелік № 14). У післявоєнні роки Львівська бібліотека АН УРСР розпочала роботу зі збору матеріалів про соціалістичні перетворення на Львівщині, які торкнулися всіх сфер людської діяльності. Звичайно, як і всі тогочасні видання, це друковане джерело має ідеологічно-пропагандистський характер, та все ж ним було започатковано інформаційний щорічник «Соціалістична Львівщина», який виходив упродовж 10 років (1953–1962), (у 1977 р. з'явився покажчик під назвою «Радянські Карпати», від 1990 р. — «Українські Карпати»).

Укладали рекомендаційний покажчик *М. П. Гуменюк* за участю *З. Г. Ващекіної* та *Є. М. Лазеби*, редагував видання *О. П. Куц*.

Структура покажчика. Рубрикація видання — триступенева; покажчик складається з короткого вступу, розлогої передмови А. З. Одухи «Могутній рух мільйонів» (її обсяг 6 с., а всього видання — 35 с.) та семи розділів, четвертий з яких поділено ще на дві дрібніші рубрики. Спочатку подано праці класиків марксизму-ленізму, урядові й партійні постанови, далі — описи окремих книг і публікації з журналів і газет на цю тему. Окремим розділом у покажчик включено й основні твори львівських письменників, в яких «відображено самовідданий труд радянських людей» (див. Перелік № 14, с. 3). Матеріал у перших трьох розділах розміщено у хронологічному порядку, далі — за алфавітом. Бібліографічні описи не пронумеровані, анотовані частково. Жодних допоміжних покажчиків видання не має.

Цього ж 1953 р., а також наступного року вийшли бібліографічні покажчики «Соціалістична Львівщина» (див. Перелік № 13, 22). Укладачами першого були співробітники відділу бібліографії Т. О. Воробйова, М. П. Гуменюк, Є. М. Лазеба, І. І. Шаповалов, наступного, крім названих, ще й З. Г. Ващекіна. Редактором першого випуску покажчика була З. Г. Ващекіна, наступного — А. З. Одуха. Обидва розраховані на широке коло читачів: від науковців — до лекторів-пропагандистів.

Структура покажчика. Рубрикація видань — п'ятиступенева, покажчики складаються із 21 розділу (перший) і 22 розділів (другий). Література в обидвох виданнях систематизована за схемою, розробленою на основі класифікації Всесоюзної книжкової палати. Кожен текстовий блок містить ідеологічну складову. Література всередині розділів подана за алфавітом прізвищ авторів або назв, спочатку — описи книг, а далі — журнальні й газетні публікації. Кожен із покажчиків має коротке вступне слово, в якому описано мету, яку ставили перед собою укладачі, а також пояснено структуру видання. Аналізуючи будову обидвох видань, пересвідчуємося, що ці покажчики, крім чіткої тематичної схеми, містять систему відсилок від одного розділу до іншого, що відображає підвищення рівня бібліографічного опрацювання інформації і свідчить про певний професійний ріст співробітників бібліотеки, незважаючи на цензурні обмеження й однобоке подання матеріалу. Обидва видання містять розділ «Бібліографія», в якому подано короткий перелік бібліографічних видань, випущених в Україні на цю тему. Бібліографічні описи пронумеровані

наскрізно (перший покажчик містить 2 030 позицій, другий — 2 289). І перший, і другий випуски оснащено допоміжними покажчиками. У першому — «Алфавітний покажчик» та «Список журналів, збірників і газет, розписаних у покажчику, та їх скорочення»; у другому з'явився ще й «Географічний покажчик».

Бібліографічні видання з питань науки, техніки та сільського господарства

Виконуючи відведену їй інформативну роль, бібліотека надавала різноманітні послуги спеціалістам і науковцям, які працювали в науково-дослідних інститутах, що входили у відновлену після війни мережу АН УРСР. Спершу це були тематичні виставки, організовані співробітниками в бібліотечних стінах, а також виїзні експозиції. Крім того, бібліотека брала участь у розгортанні досліджень із складної наукової проблематики, зокрема в галузі точних наук. Стосовно укладання, редагування, консультування, рецензування бібліографи бібліотеки зверталися за допомогою до відповідних спеціалістів регіону. Така співпраця позитивно вплинула на якість друкованої продукції. Так, перший біобібліографічний покажчик **«Наукові праці учених Львова. Геолого-мінералогічні науки»** (див. Перелік № 27, 27а), укладачами якого були співробітники бібліотеки *О. П. Куц, А. О. Дуркот* і *Ю. С. Заяць*, а редактором — *Д. В. Гуржій* (кандидат геолого-мінералогічних наук), подаючи короткі дані про чотирьох діячів геолого-мінералогічних наук (двох лауреатів Сталінської премії і двох членів-кореспондентів АН УРСР), які працювали у Львові, мав допомогти науковим працівникам, інженерам, спеціалістам народного господарства, викладачам і студентам.

Структура покажчика. Рубрикація покажчика двоступенева; видання складається з чотирьох розділів, кожен з яких присвячений певному вченому в якійсь галузі. Розділи поділяються на такі підрозділи:

- основні дати життя і діяльності;
- література про вченого (розміщена у хронологічному порядку);
- бібліографія праць науковця (розміщена у хронологічному порядку. Хоч у межах року література невпорядкована);
- іменний покажчик співавторів, рецензентів вченого.

Література в межах розділу пронумерована наскрізно. Науково-допоміжний апарат видання дещо відрізняється від бібліографічних видань історичної тематики, він складається з короткого вступу, чотирьох невеликих іменних покажчиків (містяться в кінці кожного розділу), списку використаних джерел та їх скорочень. Наклад видання — 500 прим., окремим відбитком було опубліковано брошуру «Лауреат Сталінської премії, член-кореспондент АН УРСР, доктор геолого-мінералогічних наук, професор Володимир Степанович Соболев» (другий розділ покажчика).

Окрім різноманітних виїзних виставок, організованих і проведених у науково-дослідних інститутах, працівники бібліотеки готували реферати, а також експозиції на актуальні теми на виробничих підприємствах Львівщини. Яскравим прикладом такої інформативно-пропагандистської роботи є бібліографічне видання «**Силове різання металу по методу токаря-новатора В. Колесова**» (див. Перелік № 28). До укладання, крім співробітника відділу бібліографії *І. І. Шаповалова*, було залучено інженера *А. Я. Бельченка*; редагував покажчик також спеціаліст у цій галузі — інженер *А. І. Яцюк*. Як зазначено в передмові, у виданні містяться «важливіші книги, брошури та матеріали з періодичних видань за період з грудня 1952 р. — до листопада 1954 р.» (див. Перелік № 28, с. 4).

Структура покажчика. Рубрикація видання — одноступенева. Покажчик складається з короткої передмови, вступної статті пропагандистського характеру, трьох епіграфів (1 — вислів Леніна, 2 — Сталіна) і, врешті, самі бібліографічні описи згруповано у восьми розділах, матеріал пронумеровано наскрізно (всього 152 описи). Як зазначають у передмові укладачі, вони дотримувалися певної схеми подачі матеріалу, а саме: на початку кожного розділу за алфавітом прізвищ авторів або назв розміщено книги і брошури, далі — журнальні статті й на завершення — газетні публікації. Бібліографічні описи частково анотовані, якщо це збірники, то розписано їх зміст. Видання оснащено іменним покажчиком.

Те, що бібліотека готувала видання на **сільськогосподарські теми**, хоч і не комплектувала літературу з медицини й сільського господарства, свідчить, наскільки її наукова, дослідницька і бібліотечна робота була пов'язана з політикою та ідеологією радянської держави. Як відомо, М. С. Хрущов у середині 50-х років ХХ ст.

захопився вирощуванням кукурудзи на українських землях. Ця подія не оминула й бібліотеку. Так, у 1955 р. з'являється рекомендаційний покажчик літератури «**За збільшення виробництва кукурудзи**» (див. Перелік № 23), до роботи над виданням якого, крім співробітників бібліотеки *Є. Є. Кравченка* та *І. І. Шаповалова* (укладачів цієї книги), було залучено кандидата сільськогосподарських наук *В. Г. Вольського*, який був редактором видання і водночас автором вступної статті. Адресність видання, а воно призначене для спеціалістів сільського господарства, колгоспників, механізаторів, а також працівників масових бібліотек, зумовила рекомендаційний рівень подачі матеріалу в покажчику.

Структура покажчика. Рубрикація видання — двоступенева; покажчик складається з дев'яти розділів, які мають дрібніші підрозділи. Бібліографічні описи пронумеровано наскрізно (всього 335 позицій), літературу розміщено за алфавітом прізвищ авторів або назв публікацій, частково анотовано. Допоміжний апарат видання складається з «Алфавітного списку авторів, книги і статті яких увійшли до покажчика» і «Алфавітного списку збірників та інших видань, що увійшли до покажчика».

Того ж 1955 р. побачило світ ще одне видання на цю тему: «**Матеріали до бібліографії з питань сільського господарства**» (див. Перелік № 26), укладачами якого були ті ж співробітники бібліотеки, що й попереднього, а саме — *Є. Є. Кравченко* та *І. І. Шаповалов*. До співпраці було також залучено декількох спеціалістів із сільського господарства: кандидатів сільськогосподарських наук *Ф. Ю. Палфія*, *Я. І. Первака*, *К. А. Татарінова*, *О. Д. Хоменка*, які надавали методичну і практичну допомогу при доборі та систематизації літератури (див. Перелік № 26, с. 5). Редактором і водночас автором вступної статті був кандидат сільськогосподарських наук *Д. Ф. Лихвар*. У короткій передмові укладачі зазначають, що «з метою популяризації праць львівських науково-дослідних установ, учбових закладів та спеціалістів народного господарства Львівська бібліотека АН УРСР приступає до видання серії бібліографічних матеріалів з різних галузей знання» (там само, с. 3). «Матеріали...» були розраховані на широке коло читачів.

Структура видання. Покажчик складається з дев'яти основних розділів, у першому з яких згруповано урядові й партійні постанови,

у наступних розділах літературу систематизовано за схемою бібліографічної класифікації, розробленою Центральною науковою бібліотекою сільськогосподарської літератури при Всесоюзній академії сільськогосподарських наук. У межах розділу матеріали розміщено за алфавітом прізвищ авторів або назв публікацій. Бібліографічні описи пронумеровано наскрізно (всього 542 позиції). Виокремлено в розділ «Сільськогосподарську бібліографію», який складається з 9 позицій. Допоміжний апарат покажчика містить передмову і два покажчики: «Алфавітний список авторів, праці яких увійшли до покажчика» і «Список використаних джерел».

Оцінюючи видавничу діяльність бібліотеки в повоєнний час, варто зазначити, що в установі поступово налагодилася суворо контрольована партійно-ідеологічними структурами система пошуку, опису та подачі бібліографічного матеріалу, спрямована переважно на пропаганду та агітацію серед широких читацьких кіл засобами ретельно цензурованої та заідеологізованої друкованої та рукописної продукції. Однак саме в цей період зароджується тісна співпраця бібліографів бібліотеки з науково-дослідними установами Львівщини, завдяки чому з'являються довідкові видання, розраховані на підготовлених читачів, науковців, спеціалістів з певної галузі знань. Формуються сталі колективи укладачів таких покажчиків, що сприяло підвищенню фахового рівня видань бібліотеки в цілому. І хоч про об'єктивність і повноту подачі матеріалів з певної тематики можна говорити лише частково, все ж бібліотека започаткувала формування своєї бібліографічної школи, яка за декілька десятиліть дасть повноцінну і якісну продукцію.

1. Антифашистский конгресс работников культуры во Львове в 1936 г. : библиогр. указ. / АН УССР, Львовская научная библиотека им. В. Стефаника ; сост.: *М. А. Вальо, Е. Н. Лазеба, Н. И. Олейник, Я. С. Лялька* ; науч. ред. *В. П. Чугаева*. — Львов, 1978. — 62 с.
2. *Вальо М. А.* Внесок ЛНБ ім. В. Стефаника АН УРСР у бібліографознавство і книгознавство в Українській РСР / *М. А. Вальо* // Бібліотека — скарбниця духовності : міжнар. наук. конф., присвячена 50-річчю ЛНБ ім. В. Стефаника АН України, Львів, 5-8 верес. 1990 р. — Київ : Наук. думка, 1993. — С. 16-32.
3. *Вальо М.* Марія Деркач. 1896–1972 : бібліографічний покажчик. Спогади. Розвідки. Листи / *М. Вальо*. — Львів, 1999. — 272 с.

4. [Гуменюк М. П.]. Автобіографія // Особові справи працівників бібліотеки, звільнених в 1976–1990 рр. на букву «Г». — ЛННБ України ім. В. Стефаника. Архів. — Оп. 3-ос., од. зб. 247. — Арк. 224-225.
5. Дзюбан Р. Передмова / Роман Дзюбан // Львівська національна наукова бібліотека України імені В. Стефаника: переміщення і втрати фондів. Т. 1 (1939–1945) : зб. док. і матеріалів. — Львів, 2010. — С. VIII-L.
6. [Жарінов М. С.]. Автобіографія // Особові справи звільнених працівників бібліотеки за 1944–1970 рр. на «Ж-З». — ЛННБ України ім. В. Стефаника. Архів. — Оп. 3-ос., од. зб. 148. — Арк. 4-7.
7. Звіт про роботу Львівського Філіалу Бібліотеки Академії Наук УРСР за I півріччя 1947 року // Звіти про роботу бібліотеки за 1947 р. — ЛННБ України ім. В. Стефаника. Архів. — Оп. 1, од. зб. 122. — Арк. 34, 50.
8. Звіт про роботу Львівської Бібліотеки Академії Наук УРСР за 1947 р. // Звіти про роботу бібліотеки за 1947 р. — ЛННБ України ім. В. Стефаника. Архів. — Оп. 1, од. зб. 122. — Арк. 76, 77.
9. Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України: наукова діяльність, структура, працівники / відп. ред. Я. Ісаєвич. — Львів, 2001. — 336 с.
10. Історія Національної академії наук України. 1938–1941: документи і матеріали / редкол.: О. С. Онищенко (відп. ред.) та ін. — Київ : Наук. думка, 1995. — Т. 1 : 1939.
11. [Касьянов Г. С.]. Автобіографія // Особові справи звільнених працівників бібліотеки на «Ка-Кон» за 1944–1970 рр. — ЛННБ України ім. В. Стефаника. Архів. — Оп. 3-ос., од. зб. 152. — Арк. 134-135.
12. [Кравченко С. С.]. Автобіографія // Особові справи працівників бібліотеки, звільнених в 1976–1990 рр. — ЛННБ України ім. В. Стефаника. Архів. — Оп. 3-ос., од. зб. 256. — Арк. 105-108.
13. Кусий Л. Відділ спецфондів Львівської наукової бібліотеки АН УРСР (1945–1953) / Леся Кусий // Записки Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника : [зб. наук. праць]. — Львів, 2008. — Вип. 1 (16). — С. 399-425.
14. Луцький О. Академічна наука в західних областях України в роки Другої світової війни / Олександр Луцький // Записки Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника : [зб. наук. праць]. — Львів, 2005. — Вип. 13. — С. 396-429.
15. Львівська наукова бібліотека ім. В. Стефаника АН УРСР : іст. нарис. — Київ : Наук. думка, 1989. — 204 с.
16. Михайло Прокопович Гуменюк : бібліогр. покажч. / уклад. Л. І. Львиницька ; АН УРСР, ЛНБ ім. В. Стефаника. — Львів, 1980. — 34 с. — До 40-річчя утворення ЛНБ АН УРСР.

17. Олег Павлович Куш : бібліогр. покажч. / уклад. *Є. Є. Кравченко* ; АН УРСР, ЛНБ ім. В. Стефаника. — Львів, 1980. — 50 с. — До 40-річчя утворення ЛНБ АН УРСР.
18. Особові справи звільнених працівників бібліотеки на «В» за 1944–1970 рр. // ЛННБ України ім. В. Стефаника. Архів. — Оп. 3-ос., од. зб. 140. — Арк. 77-136.
19. Особові справи звільнених працівників бібліотеки на «Ка-Кон» за 1944–1970 рр. // ЛННБ України ім. В. Стефаника. Архів. — Оп. 3-ос., од. зб. 152. — Арк. 81-112, 132-158.
20. Особові справи працівників бібліотеки звільнених в 1976–1990 рр. на букву «К» // ЛННБ України ім. В. Стефаника. Архів. — Оп. 3-ос., од. зб. 257. — Арк. 218-231.
21. План роботи філіалу бібліотеки на 1947–1950 рр. // ЛННБ України ім. В. Стефаника. Архів. — Оп. 1, од. зб. 120. — Арк. 9-12.
22. Похилевич Дмитро Леонідович // Українська радянська енциклопедія: у 12 т. — Вид. 2-ге. — Київ : Гол. ред. УРЕ, 1983. — Т. 9. — С. 43.
23. Протокол засідання Бібліотечної Ради від 1 грудня 1955 р. // ЛННБ України ім. В. Стефаника. Архів. — Оп. 1, од. зб. 559. — 9 арк.
24. Протокол № 2 Наукової наради при директорі бібліотеки АН УРСР від 7.V.1951 // Протоколи № 1-5 Наукової Ради бібліотеки. — ЛННБ України ім. В. Стефаника. Архів. — Оп. 1, од. зб. 327. — Арк. 6 зв.-7.
25. Протокол № 3 Наукової наради при директорі бібліотеки АН УРСР від 25.V.1951 р. // Протоколи № 1-5 Наукової Ради бібліотеки. — ЛННБ України ім. В. Стефаника. Архів. — Оп. 1, од. зб. 327. — Арк. 8, 8 зв., 9.
26. Протокол № 4 Наукової наради при директорі Львівської бібліотеки АН УРСР від 1.X.51 р. // Протоколи № 1-5 Наукової Ради бібліотеки. — ЛННБ України ім. В. Стефаника. Архів. — Оп. 1, од. зб. 327. — Арк. 11-14.
27. Річний звіт про роботу бібліотеки за 1954 р. // ЛННБ України ім. В. Стефаника. Архів. — Оп. 1, од. зб. 501. — 158 арк.
28. Розпорядження директора бібліотеки від 4.VIII [помилка, має бути 4.VII. — *М. П.*] 1949 р. // Розпорядження по бібліотеці. Канцелярія. — ЛННБ України ім. В. Стефаника. Архів. — Оп. 1, од. зб. 204. — Арк. 21.
29. Шаповалов Іван Іванович: [некролог] // Особові справи звільнених працівників бібліотеки за 1944–1970 рр. на «Ш-Щ». — ЛННБ України ім. В. Стефаника. Архів. — Оп. 3-ос., од. зб. 176. — Арк. 54.
30. *Matwijów M. Zakład Narodowy imienia Ossolińskich w latach 1939–1946 / Matwijów Maciej.* — Wrocław : T-wo przyjaciół Ossolineum, 2003. — 350 s.

Перелік повоєнних видань бібліотеки (1951–1955)*

1951

1. Бюлетень (досвід роботи). № 1 / Львівська Бібліотека Академії наук УРСР ; редкол.: *А. З. Одуха* (відп. ред.), *З. Г. Ващекіна*, *Є. М. Володарська*, *М. П. Гуменюк*, *І. І. Шаповалов*. — Львів, 1951. — 63 с. [друк односторонній], 3 іл. — Склограф ДПБ УРСР. — 78 прим. — Дозв. до друку 21.VIII.1951.

Зміст: Від редакції; *З. Г. Ващекіна*. Львівська бібліотека Академії наук УРСР в 1950 році; *М. С. Жарінов*. Пропаганда творів класиків марксизму-ленінізму; *О. С. Коваленко*. Допомога бібліотеки стахановцям Львівщини; *В. В. Іванова*. Виставочна робота бібліотеки; *Р. Я. Луцик*. Слов'янські стародруки XV–XVII століть у фондах Львівської бібліотеки АН УРСР; *П. Н. Іринархов*. Партійне і виробниче навчання колективу бібліотеки; *І. І. Шаповалов*. Шефська робота бібліотеки; Хроніка.

1952

2. Д. Н. Мамін-Сибіряк : бібліографічна пам'ятка до 100-річчя з дня народження / Львівська бібліотека Академії наук УРСР ; склав *І. Шаповалов* ; ред. *О. Куц*. — Львів, 1952. — 11 с. ; портр. — Львівська друк. АН УРСР [вул. Стефаника, 11].

3. Короткий довідник / Академія наук Української РСР, Львівська бібліотека ; склав *О. Ю. Карпенко* ; ред. *О. П. Куц* ; відп. за вип. *Г. С. Касьянов*. — Львів, 1952. — 36 с. — Львівська друк. АН УРСР.

4. Павло Арсенович Грабовський. 1864–1902 : бібліографічна пам'ятка до 50-річчя з дня смерті / Львівська бібліотека Академії наук УРСР ; склав *М. П. Гуменюк* ; ред. *А. З. Одуха*. — Львів, 1952. — 20 с., портр. — Львівська друк. АН УРСР [вул. Стефаника, 11].

5. Ярослав Галан. 1902–1949 : рекомендаційний покажчик літератури / Академія наук Української РСР, Львівська бібліотека Академії наук Української РСР ; склали: *М. П. Гуменюк*, *О. С. Коваленко*, *І. І. Шаповалов* ; ред. *В. П. Бєляєв* ; відп. ред. *А. З. Одуха*. — Київ : Вид-во АН УРСР,

* В описах повоєнних публікацій зберігаємо всі дані з титульного та звороту титульного аркуша.

1952. — 30 с.; портр. — Підп. до друку 12.II.1952. — 10 000 прим. — Друкується за постановою Редакційно-видавничої ради Академії наук Української РСР.

1953

6. Володимир Галактіонович Короленко. 1853–1921 : короткий рекомендаційний список літератури про життя і творчість: (до 100-річчя з дня народження) / Львівська бібліотека Академії наук УРСР; склав *О. П. Куц*. — Львів, 1953. — 4 с. — Львівська друк. АН УРСР [вул. Стефаника, 11]. — Підп. до друку 29.VI.1953.

7. Микола Олексійович Некрасов: бібліографічна пам'ятка до 75-річчя з дня смерті / Львівська бібліотека Академії наук УРСР; склали: *О. П. Куц, Т. О. Воробйова*; ред. канд. філол. наук *О. І. Дей*. — Львів, 1953. — 32 с.; портр. — Львівська друк. АН УРСР [вул. Стефаника, 11].

8. Михайло Яцків : бібліографічна пам'ятка до 80-річчя з дня народження / Львівська бібліотека Академії наук УРСР; склав *О. П. Куц*. — Львів, 1953. — 7 с. — Львівська друк. АН УРСР [вул. Стефаника, 11].

9. Міроприємства по здійсненню постанови Президії АН УРСР від 3.IV.1953 р. про роботу Львівського філіалу АН УРСР в 1952 році / Академія наук Української РСР, Львівський філіал, Львівська бібліотека АН УРСР; відповідальні: директор б-ки *А. З. Одуха*, заст. директора по наук. роботі *О. П. Куц*, парторг б-ки *Г. І. Касьянов*. — Львів, 1953. — 4 с. — Львівська друк. АН УРСР [вул. Стефаника, 11].

10. Олександр Гаврилюк. 1911–1941 : рекомендаційний покажчик літератури / Львівська бібліотека Академії наук Української РСР, бібліографічний відділ; вступ. ст. *Петра Козланюка*; ред. *Михайло Яцків*. — Львів, 1953. — 16 с.; портр. — Львівська друк. АН УРСР [вул. Стефаника, 11]. — Підп. до друку 12.VI.1953. — 300 прим.

11. Олексій Миколаєвич Толстой : бібліографічна пам'ятка до 70-річчя з дня народження / Львівська бібліотека АН УРСР; склав *О. П. Куц*; ред. канд. філол. наук *М. Ф. Матвійчук*. — Львів, 1953. — 28 с.; портр. — Львівська друк. АН УРСР [вул. Стефаника, 11].

12. Ольга Юліанівна Кобилянська : до 90-річчя з дня народження видатної української письменниці. 1863–1953: короткий бібліографічний покажчик / Львівська бібліотека Академії наук Української РСР,

відділ бібліографії; вступ. ст. *Михайла Яцюка*; склали: *І. І. Шаповалов, Є. Є. Кравченко*; ред. *А. З. Одуха*. — Львів, 1953. — 20 с. — Друкарня Вид-ва АН УРСР, Львів, вул. Стефаника, 11. — 300 прим. — Підп. до друку 7.XII.1953.

13. Соціалістична Львівщина. 1951–1952 рр. : бібліографічний покажчик літератури / Львівська бібліотека Академії наук Української РСР, відділ бібліографії; склали: *Т. О. Воробйова, М. П. Гуменюк, Є. М. Лазеба, І. І. Шаповалов*; ред. *З. Г. Ващекіна*. — Львів, 1953. — 151 с. — Друкарня Вид-ва АН УРСР, Львів, вул. Стефаника, 11. — 300 прим. — Підп. до друку 16.XI.1953.

14. Соціалістичне змагання на Львівщині в четвертій п'ятиріччі (1946–1950) : рекомендаційний покажчик літератури / Львівська бібліотека Академії наук Української РСР; вступ. ст. *А. З. Одухи*; склав *М. П. Гуменюк* за участю *З. Г. Ващекіної* та *Є. М. Лазеби*; ред. *О. П. Куц*. — Львів, 1953. — 36 с. — Друкарня Вид-ва АН УРСР, Львів, вул. Стефаника, 11. — 300 прим. — Підп. до друку 19.IX.1953.

15. Степан Тудор. 1892–1941 : рекомендаційний покажчик літератури / Львівська бібліотека Академії наук Української РСР; вступ. ст. *Ю. С. Мельничука*; склав *М. П. Гуменюк*; ред. *Я. Х. Цегельник*. — Львів, 1953. — 23 с.; портр. — Друкарня Вид-ва АН УРСР, Львів, вул. Стефаника, 11. — 300 прим. — Підп. до друку 12.VI.1953.

16. 1848 рік в Галичині : анотований покажчик рукописних матеріалів бібліотеки / Львівська бібліотека Академії наук УРСР, відділ рукописів; склали: *В. Ф. Бандура, Т. Ю. Козачук* за участю *К. Т. Гебултовського*; за ред. *І. С. Міллера*. — Львів, 1953. — 144 с. — Друкарня Вид-ва АН УРСР, Львів, вул. Стефаника, 11. — 300 прим. — Підп. до друку 7.XII.1953.

17. *30 років Союзу Радянських Соціалістичних Республік : рекомендований покажчик літератури / Львівська бібліотека АН УРСР; склали: *З. Г. Ващекіна, Є. М. Лазеба*; ред. *Г. І. Касьянов*. — Львів, 1953. — 43 с. — Друкарня Вид-ва АН УРСР, Львів, вул. Стефаника, 11. — 300 прим.

---

* Джерело звірити de visu не вдалося. Опис здійснено за виданням: Львівська наукова бібліотека ім. В. Стефаника АН УРСР (1940–1980 рр.) : покажчик видань бібліотеки та літератури про її діяльність / АН УРСР, ЛНБ ім. В. Стефаника. — Львів, 1982. — С. 14.

1954

18. Василь Стефаник : короткий покажчик літератури / Львівська бібліотека Академії наук Української РСР, відділ бібліографії ; вступ. сл. *С. В. Стефаника* ; склали: *І. І. Шаповалов, А. З. Одуха*; ред. *Є. Є. Кравченко*. — Львів, 1954. — 56 с. ; портр. — Друкарня Вид-ва АН УРСР, Львів, вул. Стефаника, 11. — 500 прим. — Підп. до друку 25.XI.1954.

19. Ватікан — натхненник мракобісся і світової реакції : бібліографічний покажчик / Львівська бібліотека Академії наук УРСР; склали: *О. П. Куц, Р. Я. Луцук*; ред. *М. С. Жарінов*. — Львів, 1954. — 68 с. — Друкарня Вид-ва АН УРСР, Львів, вул. Стефаника, 11. — 500 прим. — Підп. до друку 1.VI.1954.

20. Визвольна війна українського народу в 1648–1654 рр. Возз'єднання України з Росією : анотований покажчик рукописних матеріалів бібліотеки / Львівська бібліотека Академії наук УРСР, відділ рукописів ; склала *Т. Ю. Козачук* за участю *В. Ф. Бандури* і *К. Т. Гебултовського* ; ред. *О. П. Куц*. — Львів, 1954. — 116 с. — До 300-річчя возз'єднання України з Росією. — Друкарня Вид-ва АН УРСР, Львів, вул. Стефаника, 11. — 500 прим. — Підп. до друку 15.III.1954. — Частина тиражу — у палітурці.

21. Петро Козлянюк : бібліографічний покажчик літератури: До 50-річчя з дня народження / Львівська бібліотека Академії наук Української РСР, бібліографічний відділ ; склав *М. П. Гуменюк* ; ред. *А. З. Одуха*. — Львів, 1954. — 32 с. ; портр. — Друкарня Вид-ва АН УРСР, Львів, вул. Стефаника, 11. — 500 прим. — Підп. до друку 8.VI.1954.

22. Соціалістична Львівщина. 1953 р. : бібліографічний покажчик літератури / Львівська бібліотека Академії наук Української РСР, бібліографічний відділ ; склали: *З. Г. Ващекіна, Т. О. Воробйова, М. П. Гуменюк, Є. М. Лазеба, І. І. Шаповалов* ; ред. *А. З. Одуха*. — Львів, 1954. — 164 с. — Друкарня Вид-ва АН УРСР, Львів, вул. Стефаника, 11. — 500 прим. — Підп. до друку 23.XI.1954.

1955

23. За збільшення виробництва кукурудзи : рекомендаційний покажчик літератури / Львівська бібліотека Академії наук Української РСР, відділ бібліографії ; склали: *Є. Є. Кравченко, І. І. Шаповалов* ; ред. канд. с/г наук *В. Вольський*. — Львів, 1955. — 64 с. — Друкарня Вид-ва АН УРСР, Львів, вул. Стефаника, 11. — 500 прим. — Підп. до друку 21.V.1955.

24. Лесь Мартович. 1871–1916 : короткий покажчик літератури / Львівська бібліотека Академії наук Української РСР, відділ бібліографії ; склав *М. П. Гуменюк* ; ред. *А. З. Одуха*. — Львів, 1955. — 20 с. — Друкарня Вид-ва АН УРСР, Львів, вул. Стефаника, 11. — 500 прим. — Підп. до друку 2.III.1955.

25. Марко Черемшина. 1874–1927 : короткий бібліографічний покажчик / Львівська бібліотека Академії наук Української РСР, відділ бібліографії ; склали: *М. П. Гуменюк*, *С. Є. Кравченко* ; ред. *А. З. Одуха*. — Львів, 1955. — 26 с. — Друкарня Вид-ва АН УРСР, Львів, вул. Стефаника, 11. — 500 прим. — Підп. до друку 2.III.1955.

26. Матеріали до бібліографії з питань сільського господарства / Львівська бібліотека Академії наук УРСР, відділ бібліографії ; вступ. ст. і ред. канд. с/г наук *Д. Ф. Лихваря* ; склали: *С. Є. Кравченко*, *І. І. Шаповалов*. — Львів, 1955. — 112 с. — Друкарня Вид-ва АН УРСР, Львів, вул. Стефаника, 11. — 500 прим. — Підп. до друку 5.III.1955.

27. Наукові праці учених Львова. Геолого-мінералогічні науки : біо-бібліографічний покажчик / Львівська бібліотека Академії наук УРСР ; склали: *О. П. Куц*, *А. О. Дуркот* за участю *Ю. С. Заяця* ; ред. канд. геолого-мінерал. наук *Д. В. Гуржій*. — Львів, 1955. — 76 с. — Друкарня Вид-ва АН УРСР, Львів, вул. Стефаника, 11. — 500 прим. — Підп. до друку 2.II.1955.

27а. Лауреат Сталінської премії, член-кореспондент Академії наук Української РСР, доктор геолого-мінералогічних наук, професор Володимир Степанович Соболев // Наукові праці учених Львова. Геолого-мінералогічні науки : біо-бібліографічний покажчик. — [Б. м., б. р.]. — С. 32-46. — Окремий відбиток.

28. Силове різання металу по методу токаря-новатора В. Колесова : бібліографічний покажчик літератури / Львівська бібліотека Академії наук УРСР, відділ бібліографії ; склали: бібліограф *І. І. Шаповалов*, інж. *А. Я. Бельченко* ; ред. інж. *А. І. Яцок*. — Львів, 1955. — 48 с. — Друкарня Вид-ва АН УРСР, Львів, вул. Стефаника, 11. — 500 прим. — Підп. до друку 4.II.1955.